HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד ערב דבעל חוב וקבלן דכתובה פליגי איכא למ"ד אע"ג דלית ליה נכסי ללוה משתעבד ואיכא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד [א]והילכתא בכולהו אע"ג דלית ליה משתעבד [ב]בר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לא משתעבד מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה אמר רבינא ת"ש מעיקרא דתקנתין יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ואי ס"ד מיתמי האי משום דיתמי הוא תיובתא דמר זוטרא תיובתא: אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן [ג]שט"ח היוצא על היתומין אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית אמר אביי תדע דבע"ח דיניה בבינונית ומיתמי בזיבורית א"ל רבא הכי השתא בעל חוב דיניה מדאורייתא בזיבורית כדעולא (א)דאמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר [1]בחוץ תעמוד והאיש וגו' מה דרכו של איש להוציא פחות שבכלים ומה טעם אמרו בע"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא אלא הכא כיון דדיניה מדאורייתא בעידית אפילו מיתמי נמי בעידית ולרבא והתני אברם חוזאה אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית [ד]ואפילו הן ניזקין והא ניזקין דינן מדאורייתא בעידית הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק ורבי ישמעאל היא דאמר (ב)מדאורייתא בדניזק שיימינן ומפני תיקון העולם תקינו רבנן בדמזיק וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא איני והתני (ג)רבי אליעזר ניותאה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואפילו הן עידית מאי אפילו הן עידית לאו אע"ג דכתיב עידית בשטרא לא מאי עידית שפאי עידית כדרבא דאמר רבא הזיק זיבורית גובה מן העידית שפאי עידית גובה מן הבינונית וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא: אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית: בעי רב אחדבוי בר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים תקנתא היא דעבוד רבנן גבי יתמי לקטנים עבוד רבנן לגדולים לא עבוד רבנן או דלמא משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי דהוה ליה נועל דלת הלכך אפילו גדולים נמי ת"ש (ד)דתני אביי קשישא יתומין שאמרו גדולים וא"צ לומר קטנים ודלמא הני מילי לענין שבועה דגדול במילי דאבוה כקטן דמי אבל לענין זיבורית לא והלכתא

יתומין

קבלן דבעל חוב. תרתי לחיובא איכא חדא דקבלן הוא ועוד דחסריה ממונא: **מעיקרא דתקנתא.** משורש טעם התקנה דקתני מפני מה כתובה בזיבורית יותר משהאיש כו': **היוצא על היתומים.** שלוה אביהם: **שכתוב בו שבח.** שהתנה עם המלוה לגבות מעידית: **תדע.** דלא מהני תנאה לגבי יתומים דהא סתם בעל חוב בבינונית ולגבי יתמי משתנה דינו: **מה דרכו של לוה להוציא.** לפרוע: **פחות שבכלים.** שמרצונו לא יפרע עידית: **כיון דדיניה מדאורייתא בעידית.** שהרי שיעבדה לו ונעשה קרקע זו ערב למלוה וערב משתעבד מה"ת(ט) דכתיב אנכי אערבנו (בראשית מג): **כגון שהיתה זיבורית זו של מזיק כעידית של ניזק.** דמדאורייתא (ו) מיהא גבי: **ור' ישמעאל היא.** דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן ומפני תיקון העולם אמור רבנן בדמזיק שיימינן כדתנן במתני' וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא: **לאו אף על גב דכתיב עידית בשטרא.** ותיובתא דרבא: **מאי עידית.** דקתני הכא דאע"ג דכתבה בשטר הלואה אינו גובה ממנה כגון דשפאי עידית לאחר הלואה קפלה מלפניו שאינו יכול לגבות הימנה כגון שנטלוה מסיקין או נשדפה או שטפה נהר דבטיל ליה תנאיה דמהשתא הו"ל להאי בעל חוב לגבויי זיבורית מדאורייתא ומשום שלא תנעול דלת אמור רבנן בינונית וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא: **וכדרבא.** דאמר דהיכא דשפאי עידית אזל ליה דיניה: **הזיק זיבורית גובה.** דמי נזקו מן העידית של מזיק ואפילו עידי עידית לר"ע מדאורייתא ולרבי ישמעאל מדרבנן: **שפאי עידית.** לאחר היזק ועדיין יש לו עידית ובינונית וזיבורית אלא שזו היתה יפה מאוד: **גובה מן הבינונית.** דאזל ליה דיניה דא"ל האיך נסתחפה שדך ומזלך גרם ודין הוא דנדחייה אצל זיבורית אלא מפני תיקון העולם הוא: **וגבי יתמי אוקמוה כו'.** לאו אדרבא קאי אלא (ז) אדתנא ר"א ניותאה: **תקנתא הוא דעבוד רבנן.** לחוס על היתומים להעמידם על דין תורה שיהא זה טורח ומוכר את הזיבורית שאין להם מי יטרח בשבילם: **או דילמא.** לאו תקנתא הוא אלא דינא הואי לאוקמינהו אדאורייתא שדינו בזיבורית דטעמא מאי אמרי דיניה בבינונית משום נעילת דלת הלכך אי נמי לא מיתקני רבנן למיגבי מיתמי בינונית אין כאן נעילת דלת דלא מסיק אדעתיה האי מלוה לנעול דלת וליחוש דילמא מיית לוה ונפלי קמי יתמי ומגבו ליה זיבורית ואי טעמא הכי הוא אפילו גדולים נמי דינן כן: **לשבועה.** לענין שאמרו חכמים(ח) הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הוציא שטר דאי הוה אבוהון דיתמי קיים דלמא הוה טוען ואמר אשתבע לי דלא פרעתיך ומשבעינן ליה כדאמרינן בשבועות (דף מא.) והשתא אנן טענינן בשביל יתמי והא מילתא אפילו גדולים נמי: **דגדול לגבי מילי דאביו כקטן הוא.** ולא ידע אי פרעיה אבוה אי לא אבל לענין זיבורית אימא לך דטעמא משום דחסו רבנן עלייהו להעמידם על דין תורה הוא וקטנים ולא גדולים:

במקום

מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה. תרתי בעינן אבל היכא דלאו מלוה עבד ולא חסרה כגון שנעשה ערב אחר הנישואין או[א] עבד מלוה וחסרה משתעבד: **פחות שבכלים.** וה"ה כשבא ליתן לו קרקע נותן לו פחות שבקרקעותיו דהיינו זיבורית אבל פחות שבכלים היינו מיטב כדאמרינן בפ"ק דב"ק (דף ז:) דכל מילי מיטב הוא: **כיון דדיניה מדאורייתא בעידית.** נראה ° דסבר[ב] שעבודא דאורייתא דאי דרבנן אע"ג דמיניה דידיה דייה מדאורייתא בעידית מיתמי יהא בזיבורית כיון דמדאורייתא לא גבי כלל ומר זוטרא ואביי דסברי מיתמי מזיבורית צריך לומר דקסברי שעבודא לאו דאורייתא כדפרשינן במתניתין דאי לאו הכי[ג] מאי טעמא אפקעוה רבנן[ד] אי נמי לא פלוג רבנן ביתמי[ה]: **מאי עידית שפאי עידית.** פירש בקונטרס מאי עידית דקתני הכא דאע"פ שכתבה בשטר הלואה אינו גובה ממנה כגון דשפאי עידית אחר הלואה קפלה מלפניו שאינו יכול לגבות הימנה כגון שנטלוה מסיקין או נשדפה או שטפה נהר דבטל ליה תנאיה ומהשתא הוה ליה להאי בעל חוב לאגבויי זיבורית מדאורייתא ומשום נעילת דלת אמרו בבינונית וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא וכדרבא דאמר היכא דשפאי עידית לאחר היזק ועדיין יש לו עידית בינונית וזיבורית אלא שזו היתה יפה מאד גובה מבינונית דאזל ליה דייה דאמר ליה האיך נסתחפה שדך ומזלך גרם וקשה לר"ת דמאי עידית שפאי עידית משמע שסותר הא דקא אמר מאי לאו דכתב עידית בשטר ולפי' הקונטרס הוה ליה למימר הכא במאי עסקינן בשפאי עידית ועוד[ו] עידי עידית מאן דכר שמיה ועוד דפירש הקונטרס שאם נתקלקל עידי עידית לא יגבה מן העידית הנשארת אם כן הורעת כחן של ניזקין אצל בינונית דכי האי גוונא פריך בפ"ק דב"ק (דף ז:) ועוד דרבא משמע התם (דף ח:) דאית ליה בשל עולם הן שמין גבי ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון (ט) ואם כן מאי עידי עידית שייך הכא דמעידי עידית דעלמא לא גבי מיניה ומפרש רבינו תם מאי עידית שפאי עידית כמו ובכל שפיים מרעיתם (ישעיה מט) דדרך שדות הטובות שאצל הנהר שסוף השדה שעל שפת הנהר ממש עומד למרעה בהמות וגריע מזיבורית מפני שהנהר שוטף תמיד מה שזורעים שם ואפילו הן עידית דקתני בברייתא היינו אפילו הן שפאי עידית אותה קרקע שמגבין יתומין אף על גב דגריעי מזיבורית[ז] וכדרבא דאמר הזיק זיבורית גובה מן העידית אבל הזיק שפאי עידית שהעמיד שם בהמותיו לרעות גובה מן הבינונית דלא חשיב נזקין דלהכי קיימי[ח] אלא הוה ליה כבעל חוב אע"ג דהעמיד שלא מדעת הבעלים:

יתומין

מסורת הש"ס

א) ב"ק ח. [ב"ב קעה:], ב) [לעיל מח:], ג) בכת"י ליתא תיבת רבי, ד) כתובות לד. שבועות מג:, ה) [ב"ב קעג:], ו) נ"ל מהא. רש"ש, ז) בדפו"ר אדתני אלעזר, ח) [כתובות פז.], ט) עי' או"ז למסכת בב"ק פרק א' אות לט' ונתיבות המשפט סי' קב ביאורים סק"א,

תורה אור השלם

1. בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה: דברים כד יא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כיון וכו' דסבר שעבודא דאורייתא. עי' פסחים דף סא ע"א תוס' ד"ה ויצנו:

מוסף רש"י

יתומים שאמרו. הבא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה, אף בגדולים אמרו (כתובות צד.). **איכא למ"ד.** איכא למימר אמוראי פלגי בהא מילתא ושמעתייהו לא אתפרש בגמ' (רשב"ם ב"ב קעד:). **כי לית ליה נכסי לא משתעבד.** דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה ואינו אלא פטומי מילי שירא להפסיד. (שם). **מצוה הוא דעבד.** המשדך בזיווגן אין דעתו לפרוע הערבות אבל מתכוין לזווגן שע"י ערבות זו מתרצין ולא מידי חסריה לאשה דהא טב למיתב טן דו ולטובתה נתכוין. (שם). **ולאו מידי חסריה.** שלא הוציאה כלום משלה. (לעיל מט:).

מוסף תוספות

א. אם נעשה ערב לנכסי צאן ברזל בשעת נישואין, [דהיינו]. תוס' הרא"ש. ב. רבא. תוס' הרא"ש. ג. [אלא] שיעבודא דאורייתא וכל תנאי שבממון קיים. רא"ש סימן ב. ד. זכות המלוה. רא"ש שם. ה. בין בח"ח לנזיקין. תוס' לעיל שם והשוו דיניהם בכל מקום לגבות מהן מן הזיבורית. רא"ש שם. ו. [ד]הזיק זיבורית גובה מן העידית פירש רש"י עידי עידית וקרה. תוס' הרא"ש. ז. [ד]גבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא דמדאורייתא דרכן להוציא פחות שבכלים ואפי' זיבורי זיבורית ולא מייתי מרבא אלא לפרש לשון 'שפאי'. תוס' הרא"ש. ח. לרעות שם בהמות של כל אדם והבעלים נוטלין שכר ולהכי לא קתני שפאי עידית דאפי' הוליך שם בהמות שלא ברשות הבעלים לא מקרי מזיק. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ג ד ופי"ז מהל' אישות הל' ט סמג עשין לד ומח טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף א ב וטוש"ע אה"ע סימן קב סעיף ו:

יד ב מיי' שם סמג עשין מח טוש"ע אה"ע שם:

טו ג טוש"ע ח"מ סימן קח סעיף יח:

טז ד מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף כא וסימן תיט סעיף ג:

פסקי רי"ד

קבלן (דמלו' היה) [דבעל] חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דמלוה אתפליגו איכא למ"ד אע"ג דלית ליה נכסים ללוה משתעבד איכא למאן דאמר אי אית ליה נכסים ללוה משתעבד ואי לית ליה לא משתעבד והלכתא בכלהו משתעבד אע"ג דלית ליה לבר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לא משתעבד מ"ט מצוה הוא דעביד ולאו מידי אחסריה: אמר מר זוטרא בר רב נחמן משמיה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומים אע"ג שכתיב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית והכי נמי סבר אביי ורבא פליג עליה ואמר גובה מן השבח כפי תנאו ועד כאן לא פליגי אלא כשהתנה זה התנאי על עצמו בחייו דרב נחמן סבר על עצמו הועיל תנאו אבל מיתמי לא גבי אלא בדינייהו מן הזיבורית ורבא סבר כיון דמיניה גבי עידית מדאורייתא כפי תנאו ה"ה הכי נמי (גבה) מן היתומים אבל אם כתב לו שיגבה ממנו מן העידית בחייו ובמותו הכל לפי תנאו וליכא מאן דפליג בהא שכיון ששיעבד לו העידית בפירוש בין בחייו בין במותו היאך מפקע עכשיו אחרי מותו: ובדין זה משנה הרב שיטתו. והלכתא כרבא דקי"ל כל אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם: אין נפרעין מן היתומים וכו' בעי רבי איבו בר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים ואסיק תלמודא והלכתא